

שיחת ראשי הישיבה

"אשר תשים לפניהם"

הרב אהרן ליכטנשטיין שליט"א*

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כ"א, כ) לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים דבר אחר לפניהם ולא לפני הדיוטות (גיטין פח):

מהגמרא עולה שהפסוק מדבר על קבוצה ספציפית בעם ישראל: את המשפטים אין שמים לפני כל המון העם כי אם לפני האליטה – הדיינים והמנהיגים.

ברמב"ן על אתר עולה נימה שונה:

"ואלה המשפטים" (שמות כ"א, כ) – כנגד "לא תחמוד" (שמות כ', יד), כי אם לא ידע האדם משפט הבית או השדה ושאר הממון – יחשוב שהוא שלו, ויחמדוהו ויקחהו לעצמו. לפיכך אמר: תשים לפניהם משפטים ישרים, ינהיגו אותם ביניהם ולא יחמדו מה שאינו שלהם מן הדין

לפי רמב"ן המשפטים מיועדים דווקא להמון העם – למי שעלולים להיכשל ולחטוא – ולא למנהיגים הרוחניים. מה שמפתיע הוא שבהמשך מביא רמב"ן גם את הגמרא הנ"ל בגיטין. כיצד מסתדרים יחדיו שני ההסברים?

ניתן אולי לטעון שהמשפטים ניתנו הן לפני ההנהגה והן לפני המון העם, אך כל אחד מהגורמים קיבל תכנים אחרים: לפני הדיינים שמו את כלי הדיינים, כדברי הגמרא (סנהדרין ז):

"אשר תשים" (שמות כ"א, כ) – אשר תלמדם מיבעי ליה?... אלו כלי הדיינים... מקל ורצועה ושופרא וסנדלא

ואילו להמון העם ניתנו הנחיות כיצד להתנהג בחברה וכו'. אלא שמפשוט הפסוק לא משמע שמדובר בשני מרכיבים שונים של התורה.

במצב דומה נתקלנו גם במתן תורה. במעמד הר סיני נכח כל העם כאחד וכולם קיבלו את התורה והשתתפו בחוויה המרשימה. אך מאידך מודגשת בתיאור המעמד עליונותו של משה רבנו והפרדתו משאר עם ישראל:

לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם (דברים ה', כו-כח)

ככלל ניתן לומר שבספר שמות מתוארים שני מהלכים מקבילים: האחד – עליותו של משה על במת ההיסטוריה והתפתחותו כמנהיג וכנביא, והשני – התפתחותה ועיצובה של כנסת ישראל. במעמד הר סיני נפגשו שני מהלכים אלה: עם ישראל עלה מדרגה מבחינת גיבושו ומבחינת הקשר שלו לקב"ה, ואילו משה התגלה כמי שנמצא

* השיחה הועברה בליל שבת קודש פרשת משפטים ה'תשנ"ג, וסוכמה ע"י הרב מתן גלידאי. סיכום השיחה לא עבר את ביקורת הרב.

בדרגה גבוהה בהרבה מכל האחרים, מה שהומחש היטב במחיצות שהיו בינו לבין העם במעמד הר סיני.

הגמרא במכות (כג:–כד.) לומדת מהפסוק "תורה צוה לנו משה" (דברים ל"ג, ד) שמשה לימד את עם ישראל שש מאות ואחת עשרה מצוות (כמניין 'תורה'), ואילו את שתי המצוות הנוספות – "אנכי" ו"לא יהיה לך" – שמע העם ישירות מפי הגבורה. כך גם מדויק מלשון הפסוק: בשני הדיברות הראשונים הקב"ה מדבר בגוף ראשון:

אנכי ה' א-להיך (שמות כ', ב)

וכן -

לא יהיה לך א-להים אחרים על פני

(שמות כ', ב)

ואילו בשאר הוא מתואר בגוף שלישי:

לא תשא את שם ה' א-להיך

(שמות כ', ז)

וכן -

כי ששת ימים עשה ה'

(שמות כ', יא)

מקשה על כך רמב"ן (שמות כ', ז, ד"ה 'לא תשא את שם ה' א-להיך לשוא') – הלוא לאחר עשרת הדיברות שבספר דברים נאמר:

את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם

(דברים ה', יט)

ומשמע שהכוונה היא לכל עשרת הדיברות המופיעות קודם לכן? והוא מתרץ:

בודאי שכל עשרת הדיברות שמעו כל ישראל מפי א-לוהים, כפשוטו של כתוב, אבל בשני הדיברות הראשונות היו שומעין הדיבור ומבינין אותו ממנו, כאשר יבין אותם משה, ועל פה ידבר עמהם, כאשר ידבר האדון אל עבדו... ומכאן ואילך, בשאר הדיברות, ישמעו קול הדיבור ולא יבינו אותו, ויעטרך משה לתרגם להם כל דיבור ודיבור עד שיבינו אותו ממש

היה, אם כן, הבדל גדול, כמותי ואיכותי, בין קבלת התורה של משה לקבלת התורה של כל עם ישראל. עם ישראל קיבל את רוב התורה ממשה רבנו, ואילו משה שמע הכול ישירות מהקב"ה. ולא בכדי קרא הקב"ה את התורה על שמו של משה:

זכרו תורת משה עבדי

(מלאכי ג', כב)

אולם "תורה צוה לנו משה" (דברים ל"ג, ד) אינו אלא השלב הראשון. בהמשך הפסוק נאמר "מורשה קהלת יעקב". התורה ניתנה לעם ישראל כירושה מימי קדם. הקב"ה ברא את עם ישראל לאחר שהסתכל בתורה, הוא התאים מראש בין השניים. משה לימד את ישראל תורה השייכת להם מימים ימימה.

רש"י בתחילת הפרשה כותב (שמות כ"א, א, ד"ה 'אשר תשים לפניהם'):

"אשר תשים לפניהם" (שמות כ"א, כ) – אמר לו הקב"ה למשה: לא תעלה על דעתך לומר... אשגה להם הפרשה שתיים או שלוש פעמים עד שתהא סודרה בפיהם כמשנתם, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר "אשר תשים לפניהם" (שמות כ"א, כ) – כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם

משה עלול היה לחשוב כי מכיוון שעם ישראל ממילא לא שמע את התורה ישירות מפי הקב"ה אין הוא צריך לדעת אותה על כל טעמיה, וכי כל אלה נועדו לאלטיה – למנהיגים – והמון העם יכול להסתפק בבקיות, בידיעת ההלכות. הקב"ה שולל אפשרות זו: התורה נועדה לכולם; גם המון העם צריך להתעמק בה, ללמוד אותה

בעיון ולא רק בבקיאיות. במובן מסוים אמנם ניתנו התורה והמשפטים למשה או להנהגה, אבל הם ניתנו גם לעם ישראל כולו: בפני כולם פתוחה הדלת ללמוד אותה לעומקה, ועל המנהיגים להעבירה לכולם.

כך כותב הרמב"ם על בית הדין הגדול, המהווה את המשכו של משה רבנו:

הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל... וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולהישען עליהן (הל' ממרים פ"א, ה"א)

מסכת אבות ממחישה את שני הממדים האלה של התורה. מחד מסביר בעל מחזור ויטרי שמסכת אבות נקראת לאחר מנחה של שבת בגלל היותה פשוטה וקלה להבנה, ועל כן מתאימה גם לאנשים הפשוטים, להמון העם. מצד שני, בהקדמתו למשנה מסביר הרמב"ם שמסכת אבות מוקמה לאחר סנהדרין, מכות ושבועות מפני שנועדה בעיקר לשופטים:

לפי שעמי הארץ, אם לא יהיו בעלי מוסר לא יזיק זה לציבור אלא יזיק לעצמם בלבד, והשופט – אם לא יהיה בעל מוסר וחינוך יאבד, ויאבד בני אדם כולם

דמאי למה?

דוד נוסן

הקדמאי

רוב האנשים שוטפים את ידיהם לפני האוכל, עובדה זו מספקת אדם רגיל, והוא יסכים שחברו יעביר לו פרוסת לחם. איסטניס, לעומתו, לא יסמוך על רוב זה, ולא יקבל לחם מידי של אחר, שהוא תופס – ידיים מסואבות הן¹. רק המחשבה על כך, מעבירה צמרמורת בגבו.

כן הדבר בנוגע לדמאי – מן התורה, דמאי מותר לגמרי, שרוב עמי הארצות מעשרים, אבל מדרבנן, הדמאי הינו אסור, שנאמר – 'ועשו סייג לתורה'. חכמים חששו אף למיעוט².

זהו עצם העניין, לא זה עצם של³

ר' יוסף ענגיל (אתון דאורייתא סי' ו'), ניסה לטעון שדמאי הוא איסור בעצם, ולא משנה אם עם הארץ הפריש או לא, כל עוד האדם האוכל לא יודע מה היה לו, הדמאי נשאר באיסורו. הוא הוכיח זאת מכמה מקומות, ביניהם הסוגיה במסכת בבא מציעא (נג), ממנה נראה שניתן לצרף דמאי לתערובת שנפל לתוכה מעשר שני⁴ פחות משווה פרוטה, כדי שניתן יהיה לפדות את המעשר הבלוע בה. זאת מכיוון שפחות משווה פרוטה, לא ניתן לפדיון.

אם דמאי לא היה אסור בעצם, ועם הארץ באמת הפריש, נמצא שהדמאי מותר, והבעלים מחלל על פחות משווה פרוטה, ואוכל מעשר! קמ"ל שהדמאי אסור בעצם, ולכן אין מקום לחשוש לכך.

עד כאן טוב ויפה, עד כשמגיעים לסוגיה בהמשך המסכת (נו), ממנה משתמע שאדם שלוקח משני עמי הארצות דמאי, אסור לו להפריש מזה על זה⁵, שמא האחד עישר והשני לא עישר ונמצא מפריש מהפטור על החייב, ויאכל טבל! משמע שכן מתחשבים בשאלה אם עם הארץ הפריש, להגדרת הדמאי, ולא מדובר באיסור בעצם⁶. נמצאה סתירה!⁷

¹ וי"א עסקניות.

² לכאורה משמע מכאן, שרוב אינו מבטל את האיסור, אלא רק מברר כיצד יש לנהוג. אחרת איזה מקום יש להחמיר – אם הותר לגמרי. ואכמ"ל.

³ כוורת/פה קבור הכלב.

⁴ מדרבנן.

⁵ וכן במשנה (דמאי ה', יא).

⁶ הוא מוסיף שכן גם התקשה המשנה למלך (הלכות תרומות פ"ה, ה"ז).

⁷ עיין שו"ת מלמד להועיל (ח"ג סי' צ"ז), שדן במהות השם 'דמאי'. אם משום 'דמה', היינו 'ספק' – הפך הודאי (דמאי על משקל ודאי). או משום 'דמע' והתחלפו ע"ן ואל"ף, שמשמעו – תרומה. ואולי ניתן לראות בכך ניצנים ראשונים למחלוקת, אם יש פה ספק, או איסור (=תרומה בלועה).

פירוק א. 'חזרה למקורות'

ורצייתי אני הקטן להשיב. שכאשר יש דמאי מאדם אחד, הספק הוא אחד – אם עישר או לא עישר. במקרה שכזה, חכמים אמרו שאסור, ודבר זה נכון בין אם עישר ובין אם לא עישר. חכמים קבעו שבספק כזה, אנו מתעלמים מהספק ואוסרים את עצם הדבר. חסרון הידיעה, הספק, הוא שאוסר⁸. לכן ניתן למשל לתרום מדמאי על טבל⁹, שזה איסור על איסור.

אבל כאשר לוקח תבואה משני מקורות שונים, מתקיימים באופן פשוט שני דברים:

- תרי רובי – רוב עם הארץ מעשרים.
- סטטיסטית, הסיכוי שמעשיו יהיו תקינים עלה פי 1.5. שרק במקרה מתוך הארבע האפשריים עושה שלא כדון – כאשר תורם מן הפטור על החייב¹⁰.

במקרה כזה, כבר לא ניתן לומר שיש איסור בעצם¹¹, וכעת, באופן אבסורדי, מכך שלא החמרנו עליו איסור בעצם, עולה מחדש הספק – שמא יתרום מהחייב על הפטור – החשש מקורי השייך בדמאי, ונמצאנו מחמירים.

מכאן ניתן לטעון שיש שני דינים בדמאי שגורמים לאיסור לחול, שאינם תלויים זה בזה –

- החשש שאוכל טבל, גם אם מדובר בחשש רחוק.
- איסור בעצם. מדובר בשלב ב' שבא על גביו של החשש.

פירוק ב. 'והעיר שושן נבוכה'

כעת אנסה ללכת בכיוון נוסף, ואף הפוך.

כשאדם לוקח תבואה משני מקומות שונים, חסרון הידיעה מכפיל את עצמו –

במקום - 'X' תבואה, יש לנו - '2X' תבואה, אבל למרבה הצער, עכשיו התאספו בה שני ספיקות¹² - Z, ו-W, שדי לו בספק בודד, לאסור כל התבואה שבעולם¹³.

במקום איסור בעצם אחד, יש לנו שניים. האיסור שנבע מחוסר ידיעה הכפיל עצמו – 'תעזבני יום אעזבך יומיים'. ובמצב כזה, שאני

⁸ לאחר מכן, מצאתי בקובץ יסודות וחקירות, סי' 'ספיקא דרבנן', בשם תורת הבית (דיני כתמים), שחסרון בידיעה אינו נחשב ספק, ולכן לא אומרים בו ספק דרבנן לקולא אלא מחמירים בו. מצד אחד, כיוון זה מתאים לאשר טענתי, אך מצד שני, מהלך זה יכול לערער את נקודת המוצא שלנו, שגם מדאורייתא יש מקום לאסור דמאי, שכלל לא מדובר בספק, ולא ניתן ללכת פה אחר הרוב. אלא שהידיעה כאן מוגבלת, שהיא לא עתידה להתברר, ודומה הדבר לספק במציאות, שהרי עם הארץ אינו נאמן. וקצת קשה שבשבת אומרים שיראת שבת עליו ומאמינים לו. וצ"ע.

⁹ טבל דרבנן.

¹⁰ שאר המקרים הם: מהפטור על הפטור, מהחייב על הפטור, מהחייב על החייב.

¹¹ או שחכמים לא תקנו במצב כזה 'איסור בעצם'.

¹² הספק הוא כפול, שאם תיקח את W ותתרום ממנו על Z, יש ספק אם W בכלל חייב. וכן אם תיקח את Z ותתרום ממנו על W יש ספק אם Z בכלל חייב.

¹³ ואין בכך כלום שסך התבואה הכולל גדל פי שתיים, בדיק כשם שמספר הספיקות גדל פי שתיים, שהיחס בין התבואה לבין הספיקות אינו ישר.

לא יודע כלום, בריבוע, החשש שאתרום מהפטור על החייב מתעורר, בבחינת 'מצא מין את מינו וניעור'.

אסביר את דברי –

במקרה הרגיל, קיים הספק אם עם הארץ תרם או לא תרם. כאן בא הדמאי ואומר, את אשר אומרים כבר מזמן בצבא – 'יש ספק? אין ספק!¹⁴ אתה לא מכניס את עצמך לסימן שאלה. אבל כאשר יש שני ספיקות, אתה כבר לא יכול להתעלם.

לכן לא ניתן להפריש מהאחד על חברו, שאז חוסר הידיעה מצטרף, ומגדיל את המבוכה.

כל אחד לחוד – נחשב דמאי, אבל ביחד, וביחס אחד לשני, כבר לא. התרי ספיקא הוא בדין מפרש מהפטור על החייב, ולא בדין דמאי¹⁵ שבו¹⁶. המבוכה מביאה לידי חומרא, לא לידי קולא.

חומרא בעלמא, דרוב עמי הארץ מעשרין¹⁷. לדידו, לא כל סימן שאלה, נכנס לגדר 'ספק'.

¹⁵ שהוא כפי שאמרנו – איסור בעצם.

¹⁶ כי בפועל מדובר על שני ספיקות בודדים, רק במחשבתך, רצית להפריש מזה על חברו.

¹⁴ הרב עובדיה, (יביע אומר א"ח, ח"א סי' ל"ו, ד"ה 'אמנם'), תולה זאת במחלוקת רמב"ם-ראב"ד ואומר שמבחינת הרמב"ם דמאי מוגדר כך: "ל"ל שכיון שתיקנו חכמים להפריש מעשר בפירות ע"ה חזר הספק להיות ודאי לענין זה". רש"י (שבת כג.) הולך בכיוון הפוך, דמאי אינו ספק דווקא מרוב קלותו – "ודמאי – אפילו ספק לא הוי אלא

לחדש בה דבר

בקשת האמת

צבי מייקלסון

מטרתי במאמר זה איננה להציג משנה סדורה אלא לעורר מחשבה בנושא שקצת מפריע לי.

הלימוד המרכזי ברוב הישיבות הינו לימוד העיון. במהלך לימוד זה מנסים להגיע אל דבר העומד מעבר לפשטי הדברים הכתובים. כמעט בכל נושא מנסים להגיע לסברא שבדבר – הסיבה שבגללה אמרו את מה שאמרנו. כמו כן במקרים של סתירות מנסים להציע הסבר שיתרץ את הסתירה. כשעושים פעולות מעין אלה ניתן לשאול: האם מה שהצענו הוא אכן אמת? כלומר, כשאנו באים לתרץ סתירה בתוספות ניתן לשאול האם אכן זו היתה כוונת התוספות? אם מה שנאמר לא מסתדר מבחינה לוגית – מיד ידחו אותו. אך במידה והוא מתקבל על הדעת, מסתבר ומתרץ את הסתירה – לכאורה אין סיבה לא לקבל אותו! אלא שיתכן ויש – לא הוכחנו אותו. כלומר, לא ברור לנו לחלוטין שהוא נכון, ולכן הוא בגדר של 'אפשר', 'יתכן', 'מסתבר', 'מתקבל על הדעת' וכו', אך לא בגדר של 'אמת'.

פעמים רבות מקשים התוספות קושיות על הגמרא, מתרצים, אך לא טורחים להוכיח שתרוציהם נכונים. כן הגמרא עצמה פעמים רבות מראה כי יש סתירה בין שתי ברייתות ואז מתרצת בלי להוכיח שתרוצה נכון. והרי ייתכן ויש תרוצים נוספים שניתן להציע! אם לא ברור לנו שתרוץ זה הוא נכון, למה שנקבל אותו?¹

הרמב"ן בהקדמתו למלחמות ה' כותב:

ואתה המסתכל בספרי אל תאמר בלבך כי כל תשובותי על הרז"ה (בעל המאור) כולן בעיני תשובות נצחות, ומכריחות אותך להודות בהם על פני עקשותך, ותתפאר בהיותך מספק אחת מהן על לומדיה, או תטריח על דעתך להכנס בנקב המחט לדחות מעליך הכרח ראייתי אין הדבר כן, כי יודע כל לומד תלמודינו שאין במחלוקת מפרשיו ראיות גמורות, ולא ברוב קושיות חלוטות, שאין בחכמה הזאת מופת ברור כגון חשבונות התשבורת ונסיוני התכונה, אבל נשים כל מאודינו ודעתנו בכל מחלוקת להרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות, ונדחוק עליה השמועות, ונשים יתרון הכשר לבעל דינה מפשטי ההלכות והוגן הסוגיות עם הסכמת השכל הנכון, וזאת תכלית יכלתנו וכונת כל חכם וירא א-לוקים בחכמת הגמרא.

הרמב"ן מציין שאין ביכולתנו להוכיח באופן מוחלט שדבר מסוים הוא אמת. אין כוונתו להכל, שהרי יש דברים שניתן להוכיח ושהוכיחו², הוא כותב שמטרתו לתרץ דברי הר"ף, ואף על פי שאין דבריו מוחלטים, בפירוש תורתנו אין דברים מוחלטים³. לפי דבריו, יש לנו היתר לומר דברים ולא להוכיח אותם באופן מוחלט כיוון שאי אפשר להוכיח אותם. אמנם, למרות שאי אפשר להוכיח דבר באופן מוחלט הוא אומר כי: "נשים כל מאודינו ודעתנו בכל מחלוקת (1) להרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות (2) ונדחוק עליה השמועות (3) ונשים יתרון הכשר לבעל דינה מפשטי ההלכות והוגן הסוגיות עם הסכמת השכל הנכון⁴".

כלומר, אנו מוכיחים שהדבר אכן נכון מתוך:

- פשטי ההלכות ו'הוגן' הסוגיות.
- הסכמת השכל הנכון.

כלומר, צריך שהדבר יהיה מסתבר ומתקבל על הדעת, ובנוסף יש צורך ב – "פשטי ההלכות והוגן הסוגיות".

הגמרא (בבא-בתרא קלה). מתרצת סתירה בין 2 מימרות של ר' יוחנן ע"י האימרה – "כאן למפרע כאן להבא". לאחר מכן מביאה הגמרא מעשה של אדם שנקלע למצב המתואר ע"י ר' יוחנן, ורוא רוצה לפסוק על-פי התירוץ שהגמרא תירצה. אביי, כששומע זאת, מתקומם כנגדו ואומר "ואשנויי ניקום ונסמוך?"⁵ ורוא מיד חוזר בו. אם כן אנו רואים שגם הגמרא לוקחת לפעמים את התירוץ שלה בעירבון מוגבל ומבינה שלמרות שהתירוץ נכון מסברא ומתקבל על הדעת, אין זה אומר שהוא זוכה לתואר הנכסף 'אמת'⁵.

לאחר שהבאנו ראיות לדבר ניתן להסביר זאת מצד הסברא –

כל שנאמר, אם יבא אדם חכם מספיק יהיה ביכולתו להסביר מדוע הדין כך, ומיד לאחר מכן הוא יוכל גם להסביר למה הדין הפוך⁶. על כן, אם אנו רוצים שתורתנו אכן תהיה אמת – למרות שמוטל עלינו להסביר את ההיגיון העומד מאחורי הדברים הנאמרים, עלינו לקחת היגיון זה בערבונו מוגבל עד אשר יוכח שאכן זו היתה משמעות הגמרא. לכך התכוון הרשב"ם וזה מה שעמד בדעתו של הרמב"ם שכתב את דבריו.

² כגון חשבונות התשבורת ונסיוני התכונה" (הערת העורך).

³ כדבריו: "לכן נמנעתי בכל הסדר הזה והוא סדר מועד להשיב על הרב הנזכר (בעל המאור) זולתי לבקש את הנדרף רצוני לומר לתרץ דברי רבנו הגדול (הר"ף) ולפרש אותה".

⁴ הדרישה השלישית מתייחסת לכיוון חיובי של הוכחה לעומת השלילי בשניים הראשונים.

⁵ כך מבינים רוב הראשונים בסוגיא, למרות שרבנו גרשום סובר שזו מחלוקת גרסאות בגמרא.

⁶ כמו שנאמר בגמרא (ערובין יג:) לגבי הטעם מדוע אין פוסקים הלכה כר' מאיר: "שהיה אומר על טמא טהור ומראה לו פנים ועל טהור טמא ומראה לו פנים".

¹ בגמרא ניתן לומר שכשהגמרא מעלה תירוץ, קמ"ל שהיתה בידם מסורת שזו משמעות הברייתא. כמו כן, לפעמים ניתן לומר שהגמרא לא באה להסביר את הברייתות אלא לפסוק דין. אך בתוספות הדבר יותר קשה, וקשה לומר כן.

לאור העניין הרב שעורר מאמרו של דוד נוסן "כל אחד רוצה להיות מקובל" (דף קשר 'בא' תשע"ג, גיליון 1333), להלן מספר תגובות שנשלחו למערכת.

הרב הלל רחמני

את דבריו המעניינים של דוד אפשר לקרוא ממספר כיוונים. ברצוני להעיר על נקודות אחדות בלבד. כולנו זוכרים את בת הקול הגוערת ברשב"י ובנו ר' אלעזר השורפים את העולם בטענה הדומה מאוד לטענה של דוד: "עוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". בת הקול אומרת: "להחריב את עולמי יצאתם, חזירו למערכתם". דוד אומר, באמת, למה לא להחריב? כלומר, לא ממש, הרי לא איכפת לנו אם היפנים ימשיכו לעשות מחשבים ושכנינו ישתלו עגבניות, אבל השאלה האם יש לזה ערך. או שפשוט אין ברירה. זו אם כן שאלה ראשונה, האם עולם החולין חשוב רק בדיעבד, בחינת "אם אין קמח אין תורה", או שיש לו ערך מעבר לזה.

דומני שצריך להבחין בין המושגים "לכתחילה" ו"דיעבד" לבין המושגים "עיקר" ו"טפל". דרכנו, אם יש דבר כזה, היא, שאנו מקבלים את עולם החול לכתחילה אבל בה בעת הוא טפל לקודש. אכן, לא קל לחיות בהבנה מורכבת כזאת, ועל כך העיר גם דוד. ובכל זאת, אם יש לנו דרך שאנחנו מאמינים בה, מוטל עלינו לעשות הכל כדי ללמוד כיצד ליישם אותה כראוי. בעיית הטביעה בעולם החול, המציקה כל כך, ובצדק, אינה מערערת על עצם הדרך. היא רק מנכיחה לנו כמה דרכנו היא קשה. אנחנו צריכים לזכור כל העת, שמעולם לא היה עולם החול כל כך רחב וכובש כפי שהוא בעולם המודרני שלנו.

אולם, השאלה העיקרית היא מה כל כך חשוב בעולם החול. מהו הערך שלו. מתברר שהמושג עולם החול הוא מאוד מגוון וקשה לתת תשובות כוללות. אני רוצה להביא שתי דוגמאות המלמדות על עיקרון חשוב. הרב קוק באיגרת קל"ד אומר כי המסקנות המדעיות הסותרות לכאורה את האמונה אינן מקשות עלינו לאמיתו של דבר. יתרה מכך, עלינו להשתמש בסתירות אלה כדי להבין בצורה עמוקה יותר את אמונתנו. החידושים המדעיים מאתגרים את תפיסותינו ומחייבים אותנו לחשיבה ולהבנה מעמיקה יותר של התורה. הרב קוק מוסיף ואומר במקום אחר, שיש צורך באידיאולוגיות הגדולות של לאומיות וערכים אנושיים אוניברסליים בנוסף לעולם הדתי המקובל. עמדתו של הרב קוק מתבארת באופן בהיר בקטע הבא:

מתוך קטנות אמונה נדמה, שכל מה שבני אדם מודרים לחזק את מעמדם, להלחם נגד הרעות המתרגשות בעולם, לרכוש להם מדע, גבורה, יופי, סדר, שכל אלה הנם דברים היוצאים מחוץ להתוכן הא-להי שבעולם. ומתוך כך עין צרה צופה מתוך כמה אנשים, שלפי דעתם עומדים הם על הבסיס הא-להי, על כל התקדמות עולמית, שונאים את התרבות, את המדעים, את התחבולות המודרניות, בישראל ובעולם. אבל כל זה טעות גדולה היא, וחסרון אמונה. הדעה הטהורה רואה היא את ההופעה הא-להית בכל תיקון חיים, יחידי וציבורי, רוחני וגשמי. היא מודדת את הענינים רק במדת התועלת שהם מביאים, או הקלקול שהם מקלקלים, ובמדה זו לעולם לא תהיה תנועה חיבת כולה, כשהיא עוסקת לברא איזה דבר, בין גשמי בין רוחני. יוכל הדבר שיהיו בה מגרעות, אבל בכללותה, הכל הוא מכלל היצירה הא-להית ההולכת ופועלת. לא תוהו בראה לשבת יצרה. (קובץ ב', קצ.)

אולם לאמיתו של דבר נראה כי הטענות האלה אינם עונים לשאלות של דוד. כל הקורא את דבריו נוכח לדעת שהוא יודע דברים אלה היטב. נראה שהצעקה בדבריו נובעת ממקום אחר. זוהי זעקה הבוקעת מבית המדרש. מן הישיבה. כי הרי מהי ישיבה? זהו מקום שבו יושבים ולומדים תורה. זהו. הישיבה אומרת מילה אחת: טוטאליות. והגית בו יומם ולילה כפשוטו, שמונה עשרה שעות ביממה. גם באוכל וגם בשבילים. זוהי עוצמתה של הישיבה. זהו כוחה. והנה עוברות כמה שנים, ופתאום עושים 'פוס', נגמר המשחק. הולכים לאוניברסיטה, כי צריך, כי חשוב וכו'. אבל זהו העניין, שזה לא משחק, ממש לא. כי אנחנו לא לומדים בישיבה הרבה שעות רק באופן מעשי. אנחנו הרי לומדים את "נפש החיים" שאומר שללא לימוד תורה העולם חרב. התורה היא משהו טוטאלי, וכזאת אי אפשר להפסיק את הלימוד בה. אם אתה מפנים באמת את הערך הפנימי של בית המדרש אתה באמת לא יכול לעזוב אותו. לדעת, זוהי האמירה של דוד.

האמירה הזאת מציבה במלוא החומרה את הקושי שהעולם שלנו עומד בפניו. האידיאל הוולוז'יני והאידיאל של חיבור העולמות אינם מתיישבים. דא עקא, שאיננו מוכנים ואיננו יכולים לוותר על אף אחד מן העולמות האלה. אפשר לחשוב אולי על איחוד ביניהם, אבל מיד נשאל את עצמנו האם איננו מעקרים למעשה את אחד מהם. כל מי שמכיר את עצמת החיים של בית המדרש מצד אחד, ואת עצמת הטעון של חיבור העולמות מן הצד השני, לא יכול שלא לחוש את המתח העצום בין שתי האידיאות האלה. כנראה שיעברו עוד ימים לא מועטים עד שנלמד כיצד להרחיב את קירות בית המדרש שלנו, כך שיוכל לחבור אל העולמות בחוץ, לקבל ובעיקר להשפיע. אולם על הרחבת המחיצות אנו מדברים ולא על פריצתם. להט התורה הוא שיחמם את החוץ ולא יתפוגג ויתקרר על ידו. בינתיים, ראוי להזכיר את דבריו של הרב עמיטל ע"ה. כידוע, הרב אמר כמה פעמים את המונח "בעל בית – תלמיד חכם". בהקשר זה, דבריו של דוד הינם בעיני בחינה מחודשת של המושג הזה.

לסיים, ראוי אולי להזכיר את הדיון של ר' נחמן בנושא, ואלו ראשית דבריו:

ולכאורה, זה הדבר קשה מאד, איך אפשר לפרש עצמו מן התורה אפלו שעה קלה, הלא היא חיינו וכו', ומי הוא זה שירצה לפרש עצמו מן החיים אפלו רגע קלה. ואף – על – פי שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות צט): 'בטולה של תורה זהו קיומה', אף – על – פי – כן מי יתראה בזה להתבטל מן התורה אף שזהו קיומה, אף – על – פי – כן טוב יותר בודאי להיות דבוק בהתורה, אשר היא החיים וארץ הימים. ומי האיש אשר יתראה לפרש מן החיים אפלו רגע אחת, בפרט מי שזוכה לאהבת התורה, ומתמיד מאד בתורה, ודבוק בה מאד, מכל – שכן מי שזוכה להרגיש איזה מתיקות בתורה, לחדש איזה חיוש, אפלו איזה פשט בגמפ"ת, בגמרא, פרוש רש"י, תוספות מכל – שכן וכל – שכן בעל השגה, ובפרט מי שזוכה לגנויא דמלכא, ומעלה זו אי אפשר לשער במח, ואיך יתראה לפרש מן התורה אפלו שעה קלה: (ליקוטי מוהר"ן ח"ב, תורה עח)

על רצון, דרך ושאלה אחת

הרב עמיחי שוהם*

קריאת הדיון בין דוד נוסן לבין הרב בזק חוללה בי רעש פנימי.

סערת הנפש של דוד עוררה אותי שוב למחשבות על היחס בין עבודה, בית, גידול ילדים ולימוד תורה. חוסר השקט התעורר וגרם לי שוב לחשוב כיצד אני חי את חיי.

הקול האחראי של הרב בזק המסנגר על דרך הארץ ועל הקיום האנושי הפשוט – נראה והביא את דוד לבטל את כל הקיום ולאשררו רק כהיכי תימצו לדיון בגמרא (זכות קיומה של הפרה הוא כיון שיש עליה פסוק). תפיסה שאכן ניתן למצוא לה שורשים בכתבים, אך גם שורש איתן לא יכול להסיר ממנה את פס הקול האלים והדורסני המתלווה אליה.

נכונים דבריו של דוד שכל צד יכול למצוא ציטוט ממקור אחר שיתמוך בתפיסת עולמו. ולכן אני מבקש להאיר בדברי נקודות מבט אחרות על הדיון.

מודעות וכנות

זכיתי לישב בבית המדרש עד שיעור י' (זה המקום להודות לשיבה, רבניה ותומכיה על שנתנו לי את האפשרות המדהימה הזו, ורגשי התודה הולכים ומתגברים בכל שנה ושנה). אך מצאתי את עצמי חפץ לצאת לעולם כשלא יכולתי להכיל בקרבי את הלימוד האינטנסיבי והסטריילי של הישיבה – חשקה נפשי לחבר את עולם התורה למציאות חיה.

יצאתי עם משפחתי לשליחות ונשאבתי לתוך העולם, לעוצמות הגדולות של החיבור בין התורה והחיים המנותקים ממנה. לאחר ארבע שנים חשתי תחושות דומות לתחושותיו של דוד – חשתי שהתבלבלתי ואבדתי את נקודת המרכז (או שמא את הנקודה הארכימדית).

על כן שבתי לארצות החיים בניסיון לשוב ולחדש את נקודת המרכז ואת החיבור העוצמתי של התורה והחיים.

אכן החיים מבלבלים ואכן כח המשיכה של החיים גדול וחזק ויכול לעיתים לעוות את תנועת המצפן. אך אל לנו לפחד, או אל לנו למחוק את קיומם של עולמות שלמים.

לא כל אחד יכול לשבת כל היום לאורך כל חייו וללמוד תורה סטריילית ונקיה שאינה מכירה בקיומה של הפרה אלא רק בצירוף אותיותיה. כל אחד לפי דרגתו וכל אחד לפי אישיותו ישב וילמד ויצא ויעבוד.

לכן הדיון הוא לא על הבאת מקור, כי אם על פיתוח מודעות עצמית, ואולי יתר על כן – פיתוח כנות עצמית – היכן אני נמצא, כיצד אני לומד תורת חיים, כיצד לא תעשה לי התורה לסם המוות, כיצד נחיה את החיים שזורים בתכלת הדומה לים הדומה לרקיע הדומה לכסא הכבוד.

על גלאקסי ושגעונות אחרים

ידע דוד כיצד לדקור בדיוק בנקודה החלשה – GALAXY 3, יש הרבה אמת בעקיצה זו אך מספר הערות לי בדבר:

1. קל לצאת נגד הנייד הכי חדש והטירוף של קניית דגם חדש בכל שנה. אך קצת יותר קשה לעקוץ בנורמות אחרות – חתונה במחיר

מטורף – של קצת יותר מ-3000 ש"ח (תשאלו את הרב מדן כיצד התחתן עם סנדביצ'ים ואקורדיון וחליל), על רעיון קניית דירה והשתעבדות לתשלומים לאורך שנים רבות. למה לא לשכור כל החיים דירת 3 חדרים בשכונה ג' בבאר שבע? למה לנהוג ברכב הצעיר מגיל 20?

2. אכן, מה שמתרחש היום בעולם הסלולר – די מטורף. אבל מצד שני מי שנוהג היום ברכב עם כריות אויר, ומי שמדבר בטלפון נייד עם לחצנים – חייב להודות לכמה משוגעים שהסכימו לשלם די הרבה כסף על המוצר הזה לפני כמה שנים. העולם מתקדם ומתפתח בזכות מותרות שהופכות להיות מוצר עממי לאחר מספר שנים.

3. בשנותי הקצרות גיליתי שהעניות עלולה לדלדל את עולם הרוח. עניות כלכלית יכולה להתדרדר די בקלות לעולם צר ולתורה קטנה. לא בכדי דירה נאה וכלים נאים מרחיבים דעתו של האדם; לא בכדי תנאי סף לנבואה הם גבורה ועשירות; לא בכדי תנאי סף לתפקיד הנשיאות בתקופת התנאים היה עשירות.

הכל מקופל בנקודה אחת

לסיום, כשלושים דף יומי לאחר קריאת דף קשר, מתעוררת ההבנה שהמחלוקת בין דוד לרב בזק היא בעצם הידהוד עכשווי למחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש:

הגמרא במסכת שבת (קיד.) מביאה את דברי ר' יוסי לגבי חציצה בבגדים:

רבי יוסי אומר: של בנאין מצד אחד ושל בור משני צדדין ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ

כלומר בבגד של בנאין כתם מצד אחד חוצץ ואילו בבגד של בור הכתם חוצץ רק אם הוא משני צדי הבד. ממשכה הגמרא בדיון:

מאי בנאין? אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן

ובהמשך מסביר ר' יוחנן ומגדיר תלמיד-חכם כהגדרתו של דוד נוסן:

ואמר רבי יוחנן איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו? זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים. והני"מ למיטרה בריפתיה

לעומתו טוען ריש לקיש כי מדובר בבנאין אחרים לגמרי:

ר' שמעון ב"ל אומר: אלו כלי האולייין הבאין ממדינת הים

צריך לשים לב איך רש"י מחדד את מהותם של האולייין:

הא דתנן בנאין מצד אחד היינו כלים של אולייין בלנים שיש להם אלוטניאות חשובות להתעטף בהם בני אדם חשובים בצאתם מן המרחץ ומקפידים על טיגוף מעט ובנאים לשון בני בני

ריש לקיש טוען שהבנאין הם אלו העוסקים בגוף – בלנים בבית המרחץ, ולא סתם עיסוק בגוף – העולם הזה, אלא בגופם של עשירים וחשובים, בגופם של אלו המבלים ממונם על מותרות ומקפידים על טיגוף מעט.

עצם היכולת לראות באותה מילה – 'בנאין' – גם את התלמיד חכם שמניח חפצו עוסק בחפצי שמים, וגם את הבלן העוסק במגבות נקיות לבני אדם חשובים – מחדדת את המתח בין שתי העולמות.

כנראה ששתי הדמויות מקופלות שם יחד באותה הנקודה.

יהי רצון

שנזכה לחיות את המתח מתוך כנות ובריאות נפשית – ויהי רצון שכל מעשינו יהיו לשם שמים.

* הכותב הינו בוגר הישיבה, בן מחזור כ"ט.

אחת שאלתי

ישי ריבלין*

גיליון פרשת 'בא' התפתח לו דיון בין הרב אמנון בזק, מורי ורבי, ובין דוד נוסן, אחד מהתלמידים המוערכים בבית המדרש, ועלי באופן אישי. קטונתי מלסתור את דבריהם, ובטח שאינני מתכוון להכניס ראשי בין שניהם בדיון הלכתי/תורני, אולם אבקש להוסיף נקודת מבט של מי שחי את הדילמה מחוץ לישיבה יום יום.

עיקר המסר שאותו ביקש דוד נוסן להעביר היה כי יש לנו תפקיד בעולם, והוא ללמוד תורה. שאר התפקידים אינם חשובים באותה מידה. ובמילותיו שלו- "השאלה איפה אנחנו רוצים את האנשים היצירתיים שלנו, בפרסום? בארכיטקטורה?" הרב בזק, לעומתו, רואה לאדם תפקיד אחר, חשוב באותה מידה, והוא להיות חלק מעולם היצירה, וכפי שכתב- "העיסוק בתלמוד תורה בלא עיסוק ב'דרך ארץ' אין ביכולתו להחזיק מעמד".

אודה ולא אבוש כי דבריו של נוסן ממלאים אותי קנאה. היכולת להקדיש את חיי ללימוד התורה הינה דבר גדול, שאם רק יכולתי לקיימו לא היה שמח ממני. אין ספק כי חיים שמוקדשים ללימוד תורה הם חיים בעלי משמעות עצומה, שמסוגלים לזקק את האדם, ולקרבו לעבודת ה'. שאיפתו של דוד ראויה לכל שבח אפשרי, והרב בזק הוסיף כהנה וכהנה.

אולם, וכאן נקודת המחלוקת העיקרית שלי עם דוד. האם זהו האידיאל היחיד? אינני מקבל את הזלזול שמבטאים דבריו באנשי הפרסום, הארכיטקטורה ושאר אנשי המעשה. האם לא צריך אנשים

* הכותב הינו בוגר הישיבה, בן מחזור ל"ז.

ערכיים בעולמות הללו? האם לא נרצה שהמנהל של החברה הגדולה הבאה יהיה אדם ערכי יותר, מוסרי יותר ומחובר יותר לערכי ההלכה? הותרת חיי המעשה למיליארד סינים תהפוך חיים אלו לחיי חולין גמורים, בעוד שאנו מצווים "לתקן עולם במלכות ש-ד". החלטות על פיטורי עובדים, העסקת עובדי קבלן או לקיחת אחריות על חיי אדם בבתי החולים, אינן החלטות קלות ונוחות. תיקון עולם דורש כניסה למקומות קשים שבהם ההתמודדות איננה פשוטה, שבהם אדם צריך להיאבק לשם הפיכת העולם לטוב יותר. אם לא אנו נעשה זאת, יקבלו את ההחלטה ששת המיליארדים האחרים, שעולם התורה אינו מה שמוביל אותם. לא ארצה שילדי יחיו בעולם שכזה, שלא מושפע על ידי יהודים יראי שמים.

עולם התורה, מנגד, מזמן לממית את עצמו בו מספר דילמות ערכיות נמוך יחסית. יחד עם הריחוק מהקושי, קטנה גם יכולתו של תלמיד החכם לתקן את העולם באופן נרחב. חברה שכולה אנשי ספר תישאר מסוגרת בד' אמותיה, ולא תוכל להביא את הערכים הגבוהים שאליהם היא קוראת לשאר קצוות העם: למקומות העבודה, לחברות, לבתי החולים ולמפעלים.

ואכן, צודק דוד בנקודה אחת חשובה. דומה שהאיזון הוא הבעיה הקשה. אם אנשים אינם יוצאים מהישיבה עם תחושת שליחות עמוקה, אלא מחפשים את הנאות העולם הזה בלבד, איבדנו משהו במסע הארוך הזה. איבדנו את ההבנה שיש לנו מחוייבות עמוקה ליישם את כל מה שלמדנו; שהערך האמיתי בעולם הוא יכולתנו להפכו למקום טוב יותר. אם חלומותיו של עורך הדין נוגעים אך ורק בכסף, ועולם התורה אינו מחובר לעולם העבודה של איש המחשבים, יצא שכרנו בהפסדנו.

לעומת זאת, אם נצליח לגדל דור של תלמידי חכמים, שרואים בקידוש שם שמים בעולם המעשה את מטרתם בעולם, ואם נשכיל לא להפוך את הדרך לשאיפה העליונה ולא את הכסף לערך, אזי נגרום לשם שמים שיהיה מתאהב על ידינו.

יואב בר-כוכבא

מקריאה בדיאלוג שבין הרב בזק לדוד נוסן אני מקבל את הרושם שנוסן מניח כמה הנחות: הראשונה, ערכו הגדול של תלמוד תורה שהרב בזק כמובן לא מתכחש לו, אלא סבור שיש גם את עניין דרך ארץ. נוסן משיב לו למיטב הבנתי שדרך ארץ יש בה שתי רמות – דרך ארץ טכנית פרגמטית, שאינו מתכחש לה אך שואף לצמצמה עד למינימום. שנית, יש דרך ארץ במובן של ערכים אנושיים, נימוסים, כבוד לאנשים וכד'. את זה סבור נוסן ניתן להשיג יחד עם תורה, ואין לזה קשר אימננטי לשאלת הפרנסה. בצדק לדעתי נוסן טוען שאל לנו לערבב בין שתי רמות אלו של דרך ארץ. לכן מדברי חז"ל שהביא הרב בזק אין ראיה שבאמת יש מקום לדרך ארץ במובן של רכישת מקצוע מכובד.

מדברי הרב בזק ניתן לשמוע שהיום אם אנו רוצים לחיות כמו הורינו, במעמד בינוני מבוסס, עלינו לשאוף למקצוע מבוסס ומכובד. נוסן עונה שאפשר להתגבר על מגמה זו, ולוותר על מקצוע מסוג זה, ולהשקיע את היותך בתורה, והמקצוע יהיה פחות בחשיבותו וממילא בזמן המושקע בו. במקרה זה יש להתווכח האם מעבר למקצוע שכזה, אכן יגיע להשיג המיוחל של יותר זמן לתלמוד תורה, שכן ידוע שמקצוע לא יוקרתי מכניס פחות כסף וממילא דורש יותר זמן; מאידך מקצועות כאלו דורשים פחות 'נפש' ואז אפשר לשקוע יותר בתורה מאשר במקצוע מכובד. אם כך נציב את השאלה – מה עדיף מבחינת תלמוד תורה? מקצוע מכובד או מקצוע בסיסי?

אולם אפילו אם נסבור שפרגמטית אין מנוס מחיפוש אחר מקצוע מכובד עדיין יש כאן עירבוב בין שיקול פרגמטי לשיקול הערכי של דרך ארץ. דרך ארץ אינה מקצוע חשוב שתורם לחברה, אלא השפעה חברתית וקידוש השם המתבטא בהנהגות טובות.

אעפ"כ, נראה שיש ללכת בכיוונו של הרב בזק מחד ומאידך לערער את עצם טיעון הטוטאליות של התורה. ראשית כאמור, ברמת המקורות ייתכן שיש צדק בדברי נוסן, אך הסברא נותנת כדברי הרב בזק שהתרחקות מהעולם הכללי המתבטאת בראשונה בעבודה משמעותית ומכובדת, מנתקת את האדם מן העולם, וסביר להניח שלזה כיוון הרמב"ם בדבריו ש"לא יתרחק הרבה ולא ישתומם". אדם שמנותק מפסיכולוגיה, היסטוריה ורפואה הוא אדם חסר תרומה משמעותית לחברה מודרנית וגם חברה דתית-מודרנית. אינני סבור שאדם חילוני או דתי שאינו בייני"ש יתחבר לעולם התורה יותר דרך אדם אציל ככל שיהא, כאשר נהג אוטובוס יצעק עליו והוא יגיב בענייניות, אלא לדעתי זה יקרה דרך חיבור לאנשים דתיים עובדים, כאשר העבודה מייצגת את החכמה הכללית שאליה יביא הבייני"ש הדתי את עולמו הרוחני-תורני. מי ששולל את עולם העבודה המודרנית גוזר בזה שלילה של עולם החכמה המודרני, דרך ארץ במובנה הרחב, דרך המוסר הטבעי, ובעצם מנתק את עצמו מן ההוויה הישראלית.

שנית, הטוטאליות של התורה היא אידיאל קורץ אך מוקשה מכמה בחינות. ראשית, השכל נותן שיש שם בחוץ משהו. האם בגלל עליונותה של תורה ניתן לקבור את חשיבותם של כל השאר?

ואסייג – אם נוסן סבור שיש יחידים או קבוצות מסוימות שמכירים בחשיבות העולם הכללי אך רוצים לשקוע בעולמה של תורה – מה טוב, אך להפוך זאת לאידיאל כללי לא רק שלא יעיל אלא גם (אמנם, אפשר לדון כמה בדיוק, אך ככלל) לא אמיתי.

שנית, גם היחידים שרוצים לשקוע בעולמה של תורה עדיף וראוי שיהיו מחוברים לעולם הכללי על כל רבדיו ברמה כזו או אחרת.

שלישית, גודלה של תורה היא לא רק בכך שהיא סגורה בעצמה אלא בכך שהיא מהווה תוספת מפוארת על דברים אחרים. כלומר, כשם שישנה ציפייה נסתרת או גלוייה שתלמוד תורה יתקן את מידותינו, וזה יתבטא בכך שאנו מצפים שבייננו יש יעלה במידותיו על אחד שאינו בייננו¹, וכן בדרישה דומה מדתי שיהיה יותר ערכי מחילוני, כך ישנה ציפייה שהתורה תוכל להפרות חכמות אחרות ודתיים שעובדים במקצועות חוץ תורניים, ולא רק תיסגר בתוך עצמה. התורה עם כל זאת שהיא ה'נכס' מספר אחד היא עדיין לא הכל. לכן מי שאומר – אני רוצה להשקיע בטוב ביותר, אומר לו – אדרבא, תשקיע, אך אל תטיף מוסר למי שנהנה ועוסק בדברים בעלי חשיבות משנית אך חשובה ואי אפשר בלעדיהם.

רביעית, מדברי נוסן עולה שאם דבר הוא הכי טוב, אז למה שלא כולם יעסקו בו ויהיה להם את הכי טוב כל הזמן? התשובה לכך היא שיש אנשים שהדבר הכי טוב אינו הכי טוב להם. שנית, גם הדבר הכי טוב הוא לא כל הטוב למרות דברי המשנה כמו 'הפוך בה והפוך בה דכולא בה'. בנוסף, לא פשוט לי שיש קשר ישיר בין השפעה בחברה והטבה לתורה. יש אנשים שיבחרו להיות משפיעים והדרך לכך היא במקצועות שאינם תורניים.

מתבקש לכאורה לטעון שהתורה שהיא הכי חשובה היא גם הכי טובה והכי משפיעה, אך המציאות יותר מורכבת – במבט פשוט נראה שיש אמנם השפעה לאנשי התורה אך ודאי אי אפשר לטעון שהם יותר משפיעים מאנשים במקצועות אחרים כגון עבודה סוציאלית, משפטים, פוליטיקה וכו'.

לגבי הטיעון שהתורה היא כאויר לנשימה או מים – זה נכון, אבל אוכל לא אוכלים כל היום – רק שף צריך להתמחות באוכל. וגם לגבי תורה – ייתכן שזמן התורה יהיה יותר מדף יומי אולי אפילו 3-4 שעות ביום וכל אחד לפום דרגא דיליה, ואעפ"כ דומני שיש לימוד

שהוא בחינת 'אוכל' ויש לימוד שהוא בשביל אחרים. ומי שלומד בשביל עצמו את מה שאמור להיות בשביל אחרים (כלומר לומד בישיבה שלא לצורך תיקון החברה) במידה רבה מכלה את זמנו. ולא לי לקבוע מסמרות כמה שעות לזה וכמה לזה אבל ברור לי שלימוד אישי באורך זמן שישבה מעניקה מוצדק לתקופת זמן מסויימת כדי להישאב לעולם חדש. אבל להישאר שם כל החיים זהו ממש סיכון לאינדיבידואליות של האדם מחד, ולתיקון החברה מאידך. אני ממש מרחם על החרדים שלומדים את הנכס היקר מכל ואין מהם 'פחותי מעלה' כסופרים, אמנים, משפטנים וכו'. או לנו מ-'תורה' כזאת שמונעת יצירתיות בתחומים אחרים – ממש חילול השם! אנשים שחושבים שהתורה היא איזה סם שאם תקח אותו הרבה פעמים זה יעשה אותך לגדול בדרך נס. מאידך אכבד ויחד עם זאת אשלול נמרצות אדם שיאמר 'אני מקריב את האינדיבידואליות שלי ואת הכשרונות שלי בשביל לימוד תורה למרות שלא יצא ממני כלום' – אולם זו הכרעה של יחיד ואל לנו לעשות אידיאל של קבירת אנשים למען התורה שזה מבחינתי חילול השם שאין כדוגמתו. מי יודע כמה ביאליקים, ברגמנים ובוברים נעלמים לנו בגלל דעות מעין אלו. וחשוב מכל – האם זה רצון ה'? עד כמה שהדבר קשה אומר אותו – האם למות באוהלה של תורה זהו באמת רצון ה'? לא לי התשובה אך הכרח הוא להעלות את השאלה.

ב"ה שיש עולם רחב עם הרבה אפשרויות. הצינונות הדתית זכתה והיא מעודדת אנשים לפלורליזם של אפשרויות וביניהם גם אידיאל הברוך – 'הטוטאליות של התורה'. אולם אל לו לאידיאל ה'טוטאליות של התורה' לעבור את הגבול הראוי לו. הטוטאליות של התורה תוכל להתבטא בכך שגם אנשי מקצוע חשובים ומכובדים יעריכו תלמידי חכמים כפי שהם מעריכים את עצמם או אף יותר מהם, למרות שהם עצמם חכמים ונבונים. אם נגיע לכך – דיינו.

מערכת דף קשר*

רק עם עצמי עיון למדתי

צרים פרסומי כעולם נמלה.

גם חששותי עמסתי כמוה –

רבים וכבדים מכתפי הדלה.

גם דרכה כדרכי אל דף קשר –

דרך מכאוב ודרך עמל,

סברת ענקים¹ מבקרת מותחת,

בתכל'ס – אותה אשליך אל-על.

כל ארחותי הליזה והדמיעה,

עצלות כבירה לכתוב מאמרים.

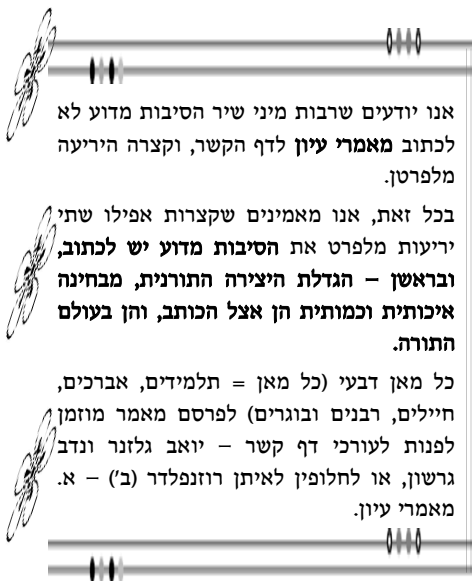
למה קראתם לי בן-ישיבה?

למה כיזבתן שנות לימודים?

* פרפראזה על שירה של רחל 'רק על עצמי'.

¹ ספוילר – המאמר נועד לדרבן את תלמידי הישיבה לכתוב מאמרי עיון לדף קשר, ולכן הוא לא מופיע תחת המדור 'תקשיב'.

² ענקים = כל תלמיד חכם בישיבה.

אנו יודעים שרבות מיני שיר הסיבות מדוע לא לכתוב מאמרי עיון לדף הקשר, וקצרה היריעה מלפרטן.

בכל זאת, אנו מאמינים שקצרות אפילו שתי יריעות מלפרט את הסיבות מדוע יש לכתוב, ובראשן – הגדלת היצירה התורנית, מבחינה איכותית וכמותית הן אצל הכותב, והן בעולם התורה.

כל מאן דבעי (כל מאן = תלמידים, אברכים, חיילים, רבנים ובוגרים) לפרסם מאמר מוזמן לפנות לעורכי דף קשר – יואב גלזר ונדב גרשון, או לחלופין לאיתן רוזנפלדר (ב') – א. מאמרי עיון.

נדב גרשון

"הבט ג'ים"

"במה?"

"הבט בכסיל הזה, אשר השליך את קליפת התפוז אחריו כלאחר יד, איזו מחשבה עברה בראשו?"

"דומני שלא עברה כל מחשבה בראשו"

"התוכל גם להגיד למה"

"לא אוכל, פרד"

"אם כך אני אומר לך – לא מרשעה ולא מזדון, אלא כפי שדימית – מחוסר התחשבות"

"אם כך למה זה חשוב?"

"כי איננו מודעים לסכנות של האדישות"

"אין זה אבסורד? חוסר מודעות לאדישות הינו אדישות בעצמך"

"אמת. אך הנח לאבסורד, נחזור בבקשה לכסיל. התדע כי בביתו הוא מסקל את הפסולת אל הרחוב?"

"הייתי יכול להניח כיוון שאין הוא היחיד לצערי"

"הבן את משמעות האדישות לעומקה- חוסר העניין הזה מתחיל בדברים פעוטים אך הוא גדול חולאי החברה"

"הגדול ביותר?"

"ללא ספק. לולא האדישות, אנשים היו נשמעים לנביאים, עם ישראל במעמד הר הכרמל עם אליהו לא היה סר מדרך הישר כעבור יום; בני האדם לא היו מתעלמים מעוני שזועק כ"כ, מהביוב הנשפך ברחובות; מי ששגה לא היה בורח תוך שהוא חונק את מצפוננו¹. אין תחום שהאדישות לא נתנה את אותותיה"

"והרי אתה מצפה מבני האדם הרבה מעבר ליכולתם! אם כל מי שהולך ברחוב היה צריך להיות רגיש לכל דבר אנשים היו עוברים על דעתם תוך רגעים ספורים! אין זה הגיוני לצפות מאדם שיתכופף כדי להסכית לכל רחש שבוקע מהאדמה"

1 מי שהיה מלכלך בחדר קפה היה מנקה אחריו, ומשאיר שם את הדלת נעולה, וגם היה מחזיר למקום את הספר שלקח מספריית בית המדרש.

"ואמנם פשה הנגע. לו הייתי נכנס לחדר של אנשים סבירים ומוכרים ומבקש טובה קטנה כל אחד היה קובר עצמו מתחת לרצפה, אולי אחד מעשרים היה מוצא את האומץ להושיט יד. אנשים מתקשים למצוא את הרגישות לעשות את הדבר הקטן ביותר עבור אחרים. במקום שמחה וטוב לבב לתת עזרה הם זועפים ומצטערים על כל רגע. הראית פעם איך מדכאים ביד קשה את סקרנותם של פעוטות?! בסרגל ושוט, בצעקות ועונשים, בגדרות וחומות גבוהות הצרות על שמחת חייהם האובדת במסדרונות בתי הספר. העוללים אינם מקבלים את הקטן שבסיכויים לתהות על דבר מעבר לקצה אפס, ואח"כ מצפים מהם להאמין בא-לוהי השמים על-אף שמעולם לא נשאו עיניהם הכבויות למעלה. התשמע את ציפור נפשם מקוננת יומם וליל על מר גורלם? כמה אבכה ואתייסר על משכבי בחושבי על תינוקות שנשבו לאלפים!"

"אמנם כן, פשה הנגע בעור, בקירות הבית ובספרים, אך הנה עולם כמנהגו נוהג, השמש זורחת ואנשים עמלים"

"עולם כמנהגו נוהג, אך נגע הצרעת אינו פועל בחלל הריק! הלא תראה את פשעי האדישות?! אותו ניוון בו התודעה מאבדת את התחושה, היכולת להבדיל בין טוב לרע; צמצום הנשמה הא-לוהית, מתת א-ל קדושה! איננו חופשיים לומר כי בתחום כזה של הנפש נעסוק ובאחר נמשוך את ידנו, איננו רשאים לוותר על עולמו יתברך"

"ומה בנוגע אליך? הרי אינך יכול לשמוע כל רפרוף כנפוי של פרפר או בדידותו של היתום או אף זעקת כל עני שנקרא לדרכך. התודעה היא מוגבלת ברוחבה ועומקה ואינך יוצא דופן. והרי כל דבר שתקרב אליו ברוחך תרחק מאחר, תכסה טפח והנה גילית טפחיים"

"אכן גופי גורם החטא באשר גשמיותו מגבילה את כיבוש הרצון, יוצרת המעשה ומיצרה עליו, ברת קיימא היא והיא קיומי אך גם הנני אסיר לה. על כן יש לי הקטן מה לבקש סליחה מא-לוהי בגשתי אליו על כל פרפר שלא נהנתי מיופיו, כל עני שלא עזרתי לו, כל שיר שהייתי יכול לכתוב ולא עשיתי כן"

"ובכל זאת אל תשכח לומר תודה לפני הא-ל על כל רגע של מעשה שניתן לך בעולם זה שאתה כה מרהיב להטיח בו אשמות, שמא דימית אתה כי אשמת העולם היא שהינך רק כקומת אדם ממוצע ושימיך אינם ארוכים כמתושלח"

"הלא תתן דעתך לעוולות האנושות?"

"אתן גם אתן, על משוגותיה הרבים. אך מה אתה תצפה?"

"שתדע את עוונה, לכל הפחות שתדע"

"אם כך יחזקאל הנביא הרבה אתה מבקש..."

השבת נחתמה במלווה מלכה במועדון עם ראש ישיבת מקור חיים – הרב דב זינגר, בליווי שירים וניגונים.

פיתחו את השער!

יושב בצד של הרא"ל ואחרת לתפילה? מגיע מכיתה 41 ורוצה לקצר דרך המדרגות? מפחד כנסו השוקו החמימה שהכנת בחדר הקפה תתקרב עד הגיעך לבית המדרש? אתה מוזמן להיכנס דרך הדלת הימנ. אה, סליחה – תאלץ לוותר על הרעיון, עקב קשיים בפתיחתה של הדלת. מקורות יודעי דבר מסרו שיתכן והדברים קשורים לקירבה הקיימת בין מקומו של אחד מקב"טי הישיבה – איתן פולק (ד') לדלת.

חשיפה בלעדית

- תוך הסתננות מזהירה המזכירה את סירת מטכ"ל, תוך סיכון אישי רב הכולל מבטים חטופים בלומד"ש של שיעור ב', תחקורים ארוכים של בני שיעור ב' ועוד אמצעים רבים אשר אין כאן המקום לפרטם, הצליח כתבינו המיוחד לגלות כי החלו ההכנות הסודיות לשני אירועים מכוננים אשר עתידים להשפיע רבות על שיעור ב' (או לפחות על כמות הזמן הפנוי שלהם בחודש הקרוב):
- ארועי שבת זכור ופורים.
- אימונים אחרונים של ריקוד הגוש לחתונתו של בן השיעור – אביעד שלמה מוריה.

בית הישיבה מאחל בהצלחה, ומקווה שלא יתבלבלו בין שני האירועים.

מזל טוב!

לנעם ועדי עמיחי, לרגל הולדת הבת.

מזל טוב גם לדוד – נדב כדורי.

חדשות

נחש מי?

מכיר את מי שבחדר מולך? ואת זה שיושב ממול בבית המדרש? ואת ההוא בסנדוויץ' מאחור (לכל מי שהרגע סובב את הראש – כן אני מתכוון אליו)?

יזומה חדשה בישיבה:

שבט גיבוש כלל ישיבתית 12!

סעודת ערב שבת פרשת 'יתרו' התקיימה בשולחנות מעורבים, תוך דיבוק חברים טרנס-אטלנטי (שהיה למעשה ניסיון לחינוך מחודש של הישראלים חסרי הנימוסים על ידי חבריהם, נתיני הממלכה המאוחדת).

על מנת שכל אחד יידע היכן לשבת (ולא יפוצו על פני כל הארץ) התיישבו בני כל שיעור במקומות אשר נשאו מפית בצבע שיעורי אשר נקבע מראש. תלמידי הישיבה לא הופתעו לגלות שהצבע שנבחר עבור שיעור ד', החוזרים מהצבא, היה צהוב.

בנוסף, התקיימו מספר טישים בבתיהם של האברכים השונים אשר נראו נרגשים לשתות קולה, לראשונה בשנים האחרונות, לאחר שהתרגלו לטעמה הממכר של – המטרנה.

גיבוש 2

מאז שלוחמי חטיבת הנח"ל 'תפסו קו' בחברון, לא נראו כ"כ הרבה גושניקים יחידו בעיר האבות. שואלים מדוע? ובכן, הסיבה היא סופשבוע-גיבוש-שיעורי של בני שיעור א' אשר כלל טיש עם הר"מים, תפילת ותקיין במערכת המכפלה אשר לאחריה התקיים סיור בעיר, סעודות שיעוריות ועוד.